

Z MEŇNEJ DEKLINÁCIE SEDLICKÉHO NÁREČIA

Obec Sedlice, nárečie ktorej chceme v naznačenom rozsahu opísať, leží v podčiernohorskej doline na juhozápadnom okraji Prešovského kraja a zároveň aj okresu. Ide o obec čo do počtu obyvateľstva¹ a územnej rozlohy (asi $7\frac{1}{4}$ km²) v tejto oblasti najväčšiu, s charakteristickým nárečím pre oblasť juhozápadného Šariša. Komunikačne je obec prístupná od východu (od Prešova a Obišoviec), kde sa k nej pripája Suchá Dolina, a od západu (z Margecian), kde susedí s obcou Miklušovce, ktorú Czambel² označuje za „ruský ostrov“. Dnes už iba v reči najstaršej generácie, najmä žien, zachovali sa tu stopy rusínskeho nárečia. Samotní obyvatelia obce Sedlice sú výlučne slovenského uvedomenia a zaoberajú sa prevažne poľnohospodárstvom. V obdobiach mimo poľnohospodárskej sezóny vykonáva značný počet obyvateľstva aj niektoré odborné práce v blízkom okolí, a to najmä murárske a tesárske.

Nárečím tejto obce, ako aj nárečím juhozápadnej oblasti Šariša vôbec doteraz sa špeciálnejšie nezaoberal nik. To je celkom pochopiteľné pri charaktere väčšiny doterajších prác a štúdií o východoslovenských nárečiach, ktoré sa zameriavali prevažne na dokazovanie slovenského pôvodu týchto nárečí. Aj vo väčších prácach o východoslovenských nárečiach sa oblasti juhozápadného Šariša dosiaľ nevenovala žiadna pozornosť. Ani Czambel sa vo svojej citovanej monografii tejto oblasti, a teda aj nášho nárečia nijako špeciálnejšie nedotýka, ba táto oblasť nie je zastúpená ani v jeho „rečových ukážkach“. Podobne aj novšie príspevky si alebo všimajú iba menšiu — ohraničenú oblasť,³ alebo rozoberajú východoslovenské nárečia ako celok,⁴ a preto si nárečia našej obce, ako aj nárečia príslahlých obcí nevšimajú. Iba „bodový výskum“ prof. Vážneho čerpal materiál aj z juhozápadného Šariša (mal dopisova-

¹ Podľa údajov obecnej štatistiky mala obec ku dňu 1. VI. 1954 886 obyvateľov.

² *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov*. V Turč. Sv. Martine 1906, 58 a 78.

³ Ján Fedák podrobne opísal nárečie štyroch šarišských obcí v Škult. sborníku (MS 1933), 499—560, SMS XIII (1935), 63—72, SMS XIV (1936), 87—97, SMS XV (1937), 72—74, SMS XVI—XVII (1938—1939), č. 1—2, 32—34; — Adolf Kellner podal charakteristiku nárečia Plavnice, SMS XIII (1935), 73—78 a opísal nárečie severozápadného Šariša, SMS XVI—XVII (1938—1939), č. 1—2, 35—49.

⁴ Ján Stanislav, *Pôvod východoslovenských nárečí v časopise Bratislava IX (1935), 51—89;* — Jozef Liška, *K otázke pôvodu východoslovenských nárečí*, MS 1944.

teľa z Klembarka, dnes Klenov), no nie z našej obce. Publikáčne však tento materiál doteraz neboli zúžitkovaný. Podrobnejšie bola preskúmaná celá oblasť juhozápadného Šariša, a teda aj nárečie našej obce v rámci dotazníkového výskumu pre Atlas slovenského jazyka, vedeného Dialektologickým oddelením Ústavu slovenského jazyka Slovenskej akadémie vied.

V tomto príspevku chceme podať podrobný obraz mennej deklinácie substantív a adjektív sedlického nárečia, pričom to, čo povieme o našom nárečí ako o typickom pre túto oblasť, vzťahuje sa v podstate aj na nárečia príslahlých obcí juhozápadného Šariša.

VŠEOBECNÉ POZNÁMKY

Gramatický rod substantív opisovaného nárečia v singulári sa v podstate zhoduje so stavom v spisovnom jazyku: *dobri chlop, dobra žena, dobre zieťce*. Iba niekoľko substantív sa svojou rodovou príslušnosťou odlišuje od stavu v spisovnej slovenčine: *horuci pec, ma plani običaj, cepla kupel, veľki bruch*. V pluráli došlo v našom nárečí k splynutiu gramatického rodu v jednotný tvar pre všetky rody *dobre (našo) chlopi, ženi, zieťata*.

Hlavným príznakom, podľa ktorého rozdeľujeme substantíva do jednotlivých deklinačných typov, je kategória rodu. Podľa rodu rozpadá sa nám deklinácia substantív ako v spisovnom jazyku na skloňovanie podstatných mien rodu mužského, ženského a stredného. V rámci týchto skupín rozlišujú sa ešte niektoré pády podľa iných príznakov, ako sú: životosť — neživotosť (iba pri mask.), tvrdosť — mäkkosť zakončenia kmeňa, zakončenie subst. vokálom — konsónantom, príslušnosť k starým kmeňom (a-kmeňové mask., r-kmeň „mac“, t-kmeňové neutrá), prípadne ešte podľa iných zreteľov.

Pri takomto delení dostaneme v opisovanom nárečí tieto deklinačné typy:

maskulína: *chlop — striko, snop — kľuč, gazda*;

feminína: *žena — pačica, dlaň — kosc, mac*;

neutrá: *kopito — vajco, vešeľe, jahňe*.

Gramatické číslo je v opisovanom nárečí dvojaké ako v spisovnom jazyku: *singulár a plurál*. Zo starého duálu pri substantívach zachovali sa v našom nárečí iba duálové tvary pre N. A. V.,⁵ a to v dvoch prípadoch: *oči* (zrakový orgán), ale *ucha* (hudské a zvieracie), a *vajci* (varlatá). Uvedené zvyšky sú dnes tvarmi pre plurál. Ináč duál ako zvláštna gramatická kategória zanikol a bol nahradený tvarmi plurálovými.

⁵ Suchá Dolina, Lubovec, Peklany, Meretice, Radačov, Janov, Bzenov, Rokycany, Bajerov, Bujakov, Kvačany, Žipov, Hrabkov, Klenov (predtým Klembarok), Miklušovce.

⁶ Duálový tvar pre N. A. V. zachoval sa aj v číslovkových tvaroch *dva, obidva* (sú v kongruencii s pl. feminín a život. mask. a neutier).

Z ostatných tvarov duálu zachovala sa iba datívno-inštrumentálna koncovka pri adj., zám. (okrem osobných) a číslovkách vo funkcií plurálového inštrumentálmu: *z dobrima lužmi, z vlasníma rukami, zo svojima kravami, mezi štirjoma očami ap.*

Vyrovnávanie pádových prípon uskutočnilo sa nielen medzi „tvrdými“ a „mäkkými“ dekлинаčnými typmi toho istého rodu (gen. sg. od *ženi* — ot pačici ap.), ale aj medzi rozdielnymi rodmi, ako je napríklad životná maskulínna prípona *-ovi* (dat., lok. sg.) pri krstných menách osôb, vlastných menách zvierat a pri niektorých príbuzenských apelatívach ženského rodu (pozri pri dat., lok. sg. feminín). Zvlášť výrazne sa prejavuje expanzivita jedných pádových prípon na úkor iných v pluráli, kde v súvislosti so zánikom gramatickej kategórie rodu došlo v gen., dat., lok. a inštr. k zovšeobecneniu pádových prípon pre všetky dekлинаčné typy. Výsledkom tejto tendencie po rovnakých pádových príponách v pluráli sú jednotné prípony, a to v gen., lok. *-och*, v dat. *-om* a v inštr. *-ami* pri substantívach všetkých dekлинаčných typov, okrem malého počtu výnimiek (pozri pri jednotlivých pádoch).

Lokálové a inštrumentállové tvary vyskytujú sa vždy v spojení s predložkou. Iba pri miestnych menách sa v lokáli neslabičná predložka v (*f*) spravidla nevyslovuje: *bol som Kľembarku, Miklušočci, Kiesagu, Obišočci, Košici // Košicoch* ap.

Podstatné mená rodu mužského

Vzory

Sg. N.	<i>chlop — striko</i>	<i>snop</i>	<i>kľuč</i>
G.	<i>chlopa</i>	<i>snopa, ľenu</i>	<i>kľuča, moču</i>
D.	<i>chlopori</i>	<i>snopu</i>	<i>kľuču</i>
A.	<i>chlopa</i>	= nom.	= nom.
V.	<i>chlope! striku!</i>	= nom.	= nom.
L.	<i>o chlopori</i>	<i>pri snope</i>	<i>na kľuču</i>
I.	<i>s chlopom</i>	<i>za snopom</i>	<i>s kľučom</i>
Pl. N. V.	<i>chlopi — strikove</i>	<i>snopi</i>	<i>kľuče</i>
G.	<i>chlopoch</i>	<i>snopoch</i>	<i>kľučoch</i>
D.	<i>chlopom</i>	<i>snopom</i>	<i>kľučom</i>
A.	<i>chlopoch</i>	= nom.	= nom.
L.	<i>o chlopoch</i>	<i>pri snopoch</i>	<i>na kľučoch</i>
I.	<i>s chlopami</i>	<i>za snopami</i>	<i>s kľučami</i>

Skloňovanie typu „chlop“ majú životné maskulína zakončené v nom. sg. na spoluahlásku: *oceč, žat(d), sin, hat(d), koň, vol, strášek, Tlumač, šmačar, zgrondač, ťperhač, Šedličan, Kvačaňec, samec* ap.

K typu „striko“ patria životné maskulína, zväčša osobné, zakončené v nom. sg. na *-o*: *žedo, ujko, dupko, stráško, bojko, čučo, havo* (det. pes), *chlápčisko, chlopisko; Jožo, Mižo, Janko, Jaňčo, Vinco, Fraňo, Štefko; Timko, Fedorko, Vaško, Sajko, Lacko, Palko* ap.

Skloňovanie typu „snop“ majú neživotné maskulína zakončené v nom. sg. na tvrdú alebo obojakú spoluahlásku (okrem *-r*), pomnožné miestne mená zakončené

na -aní a -i ($< -y$) a niektoré iné: *kol, druk, štoj* (látka), *vos(z)*, *Vihon, hrat(d), hlat, orech, strach, badok(g)* (plechová nádoba s malým otvorom), *osoch(h), kamenolom, dup(b), šerp, strom*; *Margecani, Rokicani, Vlachi, Krompachi; Doli, Potvočki* (pomiest. mená), *Hodi* (Vianoce) ap.

K typu „klúč“ patria neživotné maskulína zakončené v nom. sg. na mäkkú spoluhlásku alebo na -r: *veňec, žal, Šariš, loj, Spiš, kameň, Vices(z), sladič, košar, močar, kufer, motor, maštar, Košicke Hamre* (miest. meno) ap.

POZNÁMKY K JEDNOTLIVÝM PÁDOM

Nom. s g. má zakončenie ako v spisovnom jazyku: *brat, sušet(d), Fiľip, sin, kokut, koň; žedo, ujko, Janko, Mičo, Štefko, Palko; plot, strom; hnoj, žeň* ap.

Gen. s g. životných subst. má vždy príponu -a: *žada, pana, muža, čerta, koňa* ap. Neživotné subst. majú alebo náležitú príponu -a, alebo analogickú (u-kmeňovú) príponu -u.

Príponu -a majú tieto substantíva: a) miestne a pomiestne mená: *s Klemarka, s Kiesaga, s Chrapkova, z Oružina, z Guťvasa, do Rima...* b) mená sviatkov: *na Jana, na Ondreja, na Michala, na Petra-Pavla...* c) mená mesiacov a dní: *januara, februara, marca, apríla, juna, jula, augusta... decembra, ponželka, ftorka, štvartka, piatka* (posledné dve mená majú aj -u); d) subst. končiace sa na mäkkú spoluhlásku a na -r (okrem látkových a abstraktov): *dejsc konca kraja, z ješeňa, javora, do močara, mažara, zo špišta, do varkoča, do koša, ot križa, s korca, pol litra, metra...*; e) z tvrdo zakončených tie konkréta, ktoré možno počítať na kusy, subst. vyjadrujúce miesto a niektoré iné: *do stola, pluha, kočika, pňaka, koscela, harčka, mecha, z jarka, voza, oblaka, zo štoka, žľaba, do bubna, furika, z duba, buka smreka, hraba, stroma, kľena, agata, do mľina, prikľeta, žalutka, ľesa, sveta, pres kožucha, nožika, frištika, s kamenoloma, zo švabliku, pol ľunta, kubika, z boka, z roha, do kuta, zo sna, do života* ap.

Prípona -u sa vyskytuje: a) pri menách látkových a abstraktov (tvrdý i mäkký zakončených): *medu, dohanu, hrachu, šnehu, ľadu, štoju, piesku, boksu, prachu, popelu, rumu, demikatu, koňaku, vosku, maku, gajsu, mochu, mozgu, ľenu, lužtu, pamutu, mrazu, mucharu, dižu, šmaľcu, oľeju, teju, pepru, rosoľu, loju, moču, ľekvaru, hnoju, octu, krochmaľu, cmaru, cukru, bopku, jarcu, ale ovsu, chľeba, sira; plaču, žalú, boľu, plišu, ot smedu, hladu, priše me do hriechu, kašlu, kechu, aňi chiru, aňi slichu, s pohrebu, veľo kriku, prez rozumu, s freju, osohu, ňemaš teho sposobu, veľo smrodu...*, b) pri hromadných menách: *majetku, statku, ľudu, narodu...* c) po tvrdých a obojakých spoluhláskach (okrem po -r): *s karku, z jurmaku, s tarhu, z gaňku, s pretku, zo zatku, od vichodu, od zapadu, z verchu, zo spotku, z domu, zo sklepu...*

Niekteré subst. majú obidve prípony (-a i -u): *z valala* i -u, *do štvartka* i -u, *piatka* i -u. Pri subst. *hriech* a *rok* viaže sa jedna alebo druhá prípona vždy na určité spojenia: *do hriechu pri tebe prižem, ale iž do hriecha!, keho hriecha tam robiš!?* (použité ako zahrešenie, a preto „zosobnené“ podľa *do frasa!*, *do dabla!* ap.), *do roka, z roka na rok, ale teho roku.*

Presne povedať, kedy sa vyskytuje *-a* a kedy *-u*, je ľažko. Vo všeobecnosti však, ako vidno z uvedeného materiálu, prípona *-a* prevažuje.

Pri niektorých priezviskách na *-ko*, ak označujú prostredie, v ktorom sa nejaký dej koná, resp. do ktorého alebo z ktorého sa nejaký dej rozvíja, stojí v gen. sg. prípona *-i*: *bivam u Saſki, u Palki, u Staſki, ižem do Timki, do Lacki, ale do Vargoška, do Fedorka*. Aj subst. *žedo*, ak označuje prostredie, má v gen. príponu *-i*: *ižem do žedi, bol som u žedi* ap.

V dat. s g. životných substantív býva prípona *-ovi*: *ocovi, sušedovi, žadovi, ujkovi, čertovi, koňovi, Jaňkovi, Jožovi, volovi...* Subst. *ocec, sin, Duch, Boch(h)* a *Kristus* použité v modlitbovom texte a posledné dve aj v ustálenom spojení majú príponu *-u*: *Slava Ocu i Sinu i Duchu svatemu, Slava bužeš Bohu Ocu, Bohu Sinu* (star. gener.), *chvala (poručeno) Panu Bohu, chvala Kristu Panu* ap. Mená *Boch(h)* a *Kristus* použité v pejoratívnom význame majú koncovku *-ovi*: *aňi bohovi ci ho ňedam, aňi Kristovi še ňehňe* ap. Ojedineľ sa zachoval archaický tvar na *-u* pri novšom tvari na *-ovi* pri menách *človek, chlapec a pes*: *človeku//človekovi še ňechce žic, ic ku chlapcu//ku chlapcovi, daj psu//psovi žriec!* Obidva tvary má aj subst. *pan*. V postavení atributívnom má vždy tvar na *-u*: *panu riaditeľovi, panu učiteľovi*; ak stojí samostatne, má príponu *-ovi*: *ic ku temu panovi* ap.

Neživotné maskulína majú pravidelne v dat. príponu *-u*: *ku pecu, ku stromu, ku dišľu, ku oltaru, ku Kľembarku, ku Vicežu, ku motoru, ku plotu, ku kulturnemu domu* (ináč len *ku chiži*), ale *ku domovi* (domov).

V akuz. s g. životných subst. stojí genitívny tvar na *-a* (gen. — akuz.): *mam chlapca, muža, koňa, volaj oca, žeda, ujka, ulapiel so motiľa, chrobaka, šperhača, vrabla, zabil som jaščura, hada, jastraba* ap. Slovo *muš(ž)* v spojení zachovalo si pôvodný akuzatív: *išla za muš*. Náležitý bezpríponový tvar v akuz. sg. zachovali si neživotné subst. a kolektíva: *vožim hnoj, piesek, kopem hrop(b), žiet šicek chlep(b), šmaľec, našol nožik, kľuč, paše statek, predal majetek* ap. Avšak aj k neživotným menám prenikajú do akuzatívu tvary genitívne: *našol som griba, červeňaka, kozara, mašlara, rižika, višol na buka, na hraba, na duba, na smreka, zrubaťi vercha* (neužitková časť stromu), *privéžli tromika, ňemam švabliku, grajcara, falatka dreva, gvera mu vízaťi, maya sme postaveli, davaj tromja, rucieli ho na kričaka* ap.

Vok. s g.⁷ má jednak pôvodnú príponu *-e*, jednak prevzatú (u-kmeňovú) príponu *-u*. Pôvodnú príponu *-e* má iba obmedzený počet mien: *švogre, chmotre, chlapče, chlope, človeče, ti čerce, dabľe, paňe Bože, oče* (len v Otčenáši, ináč *apo!*), *krescaňe, krajaňe, žiže, žaze, ti fraše, haže, huncuce, osľe, voľe, kohuce, živaňe* a zriedka aj *Petre, Štefaňe* ap. Analogickú príponu *-u* majú subst. zakončené na *-o*, na mäkkú a velárnu spoluhlásku a na *-r*: *žedu, ujku, Mižu, Jožu, Jaňku, Vladu, Palku, Vašku, Fedorku* (priezv); *priaceľu, zgrondaľu, kovaľu, ti koňu; svachu, Rusnaku, gluptaku, aňdelku,*

⁷ Ako zvláštny tvar vyskytuje sa iba pri osobných a zosobnených menách a pri menách životných použitých v nadávkach a piesňach.

leňuchu, muraru, kraviaru, hušaru, šmačaru, ti somaru ap. Tu sa pridružujú aj mená *bratu, moj sinu* a zosobnené *ti druku* ap. Avšak tendencia po využívaní nominatívnych tvarov vo funkcií vokatívu silnie aj v našom nárečí, najmä pri novších menách: *Peter, Štefan, Viktor, Milan, Marijan, Ciril, sušet(d)* ap. Pravidelne stojí nominativ vo funkcií vokatívu v zdvorilej reči: *pan riaditeľ, pan farar, pan Vargoško* ap.

Lok. s g. životných subst. sa zhoduje s datívom (-ovi). Iba slovo *koň* má popri tvari na -ovi aj tvar na -u: *ňeše še na koňu* aj *na koňovi*. Neživotné mená si alebo podržali náležitú príponu -e, alebo prevzali príponu -u (od u-kmeňov). Prípona -e sa vyskytuje ako v spisovnom jazyku a patrične mení kmeňové spoluahlásky *d, t, n, l* a *s, z*: *na stoľe, na cherbece, o hlaže, o smeze, na uraze, v algusce, pri hrobe, na strome, na chlebe, na mosce, v leše, na vože, v ovše, na slupe, po obeze, na Vihoňe, na bubne, po Jaňe, po Michale* (mená sviatkov) ap. Substantíva končiace sa na veláru a hrdelnici, na mäkkú spoluahlásku a na -r majú koncovku -u: *na jarku, v jurmaku, na ganiku, f kožuchu, v bruchu, po šnehu, na stohu, na hnoju, pri koreňu, na kraju, v jarcu, na ješeniu, na biciglu, na kvartielu, v moču, f pecu, v decembru, na Spišu, na taňeru, na svederu, po litru, na motoru, na javoru* ap. Výnimku tvoria mená *dvor, zeň a rok*, ktoré majú tieto tvary: *na dvore, po jednim dňu mame odrobeno, ale vo dňe, po roku* popri zriedkavejšom *po rokovi*.

Instr. s g. má jednotnú príponu -om pre maskulína životné i neživotné: *z ocom, z mužom, zo švekrom, z Jožom, z zedom, z ujkom, haluški s tvarohom, išol dolu valalom, s palcom, pre tižňom, odomknol s kľučom* ap.

Nom., vok. pl. životných subst. má prípony -i, -e, -a a -ove. Pôvodná prípona -i palatalizuje kmeňové spoluahlásky *d, t, n, l, s, z* a *k* a patrične ich mení: *žazi, sušezi, žiži, kamaraci, čerci, baraňi, Janoťčaňi, luteraňi, valalčaňi, živaňi, aňdeľi, dabli, juhaši, fraši, kornaži, paropci, bujaci, chrobaci, veľci, šlimaci, bebaci, Hricaci, šedlaci* ap. Zmena kmeňového konsonantu neuskutočnila sa pri koncovom -ch a pri niektorých tvrdo zakončených menách zvierat, najmä pri demin.: *Čechi, mňichi* (popri *mňichove*), *ležuchi, leňuchi... psi, orli, voli, biki* (v nadávkach *voli, bici*), *psiki, kohuciki, ptački, škovraňki, raki* ap. Príponu -e majú životné mená zakončené na *l, ň, č, š, ž, j* a *r* (zriedka aj na *c, ȝ*): *fiškaľe, vrabľe, motiľe, patkaňe, jeleňe, koňe, rodiče, hašiče, hlavače, šliče, vartoše, zložejte, samce, hosce, mežveže, murare, kačmare, želare, kočesare, pastire, farare, puľare* ap.⁸

Tvary na -a vyskytujú sa v prípadoch *braca//bratove, kamaraca//kamaraci*. Túto príponu majú aj augmentatíva typu *chlápčiska* (*chlápčisko* mask.), *chlopiska* ap. Svojím pôvodom sú to však o-kmeňové neutrá.

Príponu -ove majú osobné mená zakončené na -o, na -h, -ch, niektoré príbuzenské mená a iné: *zedove, ujkove, straškove, dupkove, Jožove, Jankove, bohove, sudruhove* (zriedka i *sudruži*), *duchove, mňichove* (popri *mňichi*), *mužove, žecove, švogrove, sinove, chmotrove, ocove, svachove, členove, panove, šustrove* ap.

⁸ Tvary s nemäkčiacim -i (< -y), ako aj tvary s príponou -e sú svojím pôvodom akuzatívny vo funkcií nominatívu.

Neživotné subst. končiace sa na tvrdú alebo obojakú spoluohlásku (okrem -r) majú príponu -i (<-y), ktorá nemäkčí predchádzajúcu spoluohlásku: *druki, stromi, buki, smreki, členki, nosi, vozi, brehi, mosti, valali, brňki, švabliky, hriechi, chlebi, pruti, slupi, porvazi, pňaki, lancuchi, ľesi, orechi, jarki* ap.

Neživ. subst. zakončené na mäkkú alebo pôv. mäkkú spoluohlásku a na -r majú -e: *ješeňe, kameňe, žaluže, koše, lokce, mešace, mechere, palce, papiere, taňere, pogače, ščebľe, rušňe, tižňe, halere, grajcare, rajšple, ohňe, kaštieľe, križe* ap., ale *dňi, peňeži, deori, siri*.

Gen. pl. má príponu -och namiesto staršej (u-kmeňovej) prípony -ov (-of): *veľo sinoch, priateľoch mame, popot koňoch, od rodičoch, do dvoch Šaffloch, tu veľo mušincoch, zo slupoch, prez rukavoch* ap.

Pôvodný bezpríponový tvar zachoval sa iba pri miestnych a pomiestnych troj- a viaeslabičných menách zakončených na -ani a -i (<-y): z *Margecan*, z *Rokican*, z *Lemešan*, s *Petrovian*, s *Kvačan*, s *Krompach*, s *Potvoček*, ale z *Vlachoch*, z *Doloch*.

Prípona -i (od i-kmeňov) zachovala sa popri tvaroch na -och v týchto slovách: *gruďi, dňi, peňeži, hosci, ľuži*.

Dat. pl. má bezvýnimočne a všeobecne príponu -om: *chlapcom, sinom, vrabľom, mežvežom, koňom, mostom, ku taňerom, ku maradejkom* ap.

V akuz. pl. pri osobných a zosobnených menách je prípona -och (gen. — akuz.): *vižiel som twojich sinoch, bratoch, žecoch, stretnol som dvoch ťurmanoch, panoch, minaroch, pijakoch, straškoch, Bženofčanoch* ap.

Živočíšne mená majú jednak príponu -och, jednak náležitú akuzatívnu príponu -i (tvrdzo zakončené) a -e (mäkko zakončené): *ulapiel dva barani, holubi, kohutki, zajace, šliže, patkaňe* popri *dvoch patkaňoch, baranoch, holuboch, kohutkoch, zajacoch, šližoch*. Iba jednu príponu majú tieto subst.: *kupiel koňe, voli, biki; vižiel hadoch, bujakoch, psoch, štimakoch, chrobakoch*. Celkove však tvary s genitívnou príponou sú častejšie.

Neživotné subst. zakončené na tvrdú a obojakú spoluohlásku (okrem -r) majú príponu -i (nemäkčiace), mäkko zakončené (aj na -r) príponu -e, teda tak ako v nominatíve pl., kde je to vlastne akuzatívny tvar: *reže pruti, robi šmiedchi, ruca snopi, iže na Doli, prešol prez Margecani, o dva šori, rozbiel dva židľe, taňere, Šafle, pečeme kolače, straceli kantare* ap.

Lok. pl. má všeobecne príponu -och miesto staršej prípony -ech, a to vyrovnaním podľa datívnej prípony -om: *pri sušedoch, na Rusnakoch, o žecoch, choži po dochtoroch, po fiškaľoch, po valaloch, po jurmakoch, pri rodičoch, na stoloch, na obraskoch, na Čechoch, f Potvočkoch, na Doloch*. Pred miestnymi menami sa neslabičná predložka spravidla nevyslovuje: *bol som Margecanoch, Krompachoch, Rokicanoch, Peklanoch ale vo Vlachoch*.

Inštr. pl. okrem niekoľkých výnimiek má príponu -ami (podľa a-kmeňových mask. typu „gazda“): *zo sinami, z ujkami, pot stolami, nad ľesami, s prutami, meži plotami, pre dvoma mešacami* ap.

Prípona -mi (od i-kmeňov) vyskytuje sa iba popri *-ami*, a to v týchto prípadoch:
s lužmi, s peňazmi, s koňmi.

Zvláštny dekлинаčný typ sú tvoria pôvodné a-kmeňové maskulína, ktoré si v nom., gen., akuz., vok. sg. a v inštr. pl. zachovali náležité pádové prípony, zhodujúce sa so ženskými a-kmeňmi.

Vzor

Sg. N.	<i>sluha</i>	Pl.	<i>sluhove</i>
G.	<i>sluh</i>		<i>sluhoch</i>
D.	<i>sluhovi</i>		<i>sluhom</i>
A.	<i>sluhu</i>		= gen.
V.	<i>sluh!</i>		= nom.
L.	<i>o sluhovi</i>		<i>o sluhoch</i>
I.	<i>zo sluhom</i>		<i>zo sluhami</i>

K tomuto dekлинаčnému typu maskulín patria všeobecné a vlastné mená zakončené v nom. sg. na *-a*, pred ktorým je tvrdá, obojaká alebo mäkká spoluhláska.

Nom. s g.: *gazda, správca, preceda, voča, zraca, suča, sprievoca, družba, bača, starosta, traktorista, komuňista, orgaňista, mašiňista; Kuba, Ďura, Imra, Onda, Ažima, Žurenda, Fatula, Makara, Maňa, Šikora, Varga, Žula* ap.

Gen. s g. má pôvodnú príponu *-i* (< *-y*): *od gazdi, ot správci, do precedi, pitaj o_družbi, od bači, Kubi Hricoveho chiža, našeho Imri, Ondi zeci, ižem do Ažimi, do Šikori, do Makari, do Maňi* ap.

Dat. a lok. s g. má analogickú príponu podľa u-kmeňov (*-ovi*): *družbovi, bačovi, pri Imrovi, Ondovi* ap.

V akuz. s g. je pôvodná prípona *-u*: *gazdu ňemam, precedu voľime, pohľedaj Imru, vižiel som Ďuru, Kubu na valače, Makaru, Šikoru, Ažimu si ňevižiel?* ap.

Vok. s g. má pravidelne príponu *-o*: *bačo, Imro, Kubo, Ondo, Fatulo, Makaro, Vargo!* V zdvorilej reči je však nominatívny tvar: *pan preceda, pan Ažima, pan správca* ap.

Inštr. s g. má analogickú príponu *-om* podľa o-kmeňov: *z gazdom, z bačom, zo starostom, s precedom, z Imrom, z Ondom, z Makarom* ap. Iba v reči najstaršej generácie zachovali sa aj pôvodné tvary na *-u*: *zo sluhu pojzeš, z gazdu*. Vyskytujú sa však iba popri novších tvaroch a zriedka.

Nom., vok. p l. má prevzatú príponu (od u-kmeňov) *-ove*: *gazdove, bačove, precedove, Imrove* ap. Subst. *sociálnista* a *komuňista* majú tu nemäkčiace *-i*: *sociálnisti, komuňisti* (novšie slová).

Prípona *-och* v gen., akuz. a lok. pl. ako aj *-om* v dat. pl. je podľa o-kmeňov.

Náležitá prípona sa zachovala v inštr. pl. (*-ami*): *z gazdami, z družbami, zo sučami, s komuňistami* ap.

Podstatné mená rodu ženského

Vzory

Sg. N.	<i>žena</i>	<i>paľica</i>	<i>dlaň — kosc</i>
G.	<i>ženi</i>	<i>paľici</i>	<i>dlaňi</i>
D.	<i>žeňe</i>	<i>paľici</i>	<i>dlaňi</i>
A.	<i>ženu</i>	<i>paľicu</i>	= nom.
V.	<i>ženo!</i>	<i>paľico!</i>	
L.	<i>o žeňe</i>	<i>na paľici</i>	<i>na dlaňi</i>
I.	<i>zo ženu</i>	<i>s paľicu</i>	<i>z dlaňu</i>

Pl. N. A. V.	<i>ženi</i>	<i>paľice</i>	<i>dlaňe — kosci</i>
G. L. (o)	<i>ženoch</i>	<i>paľicoch</i>	<i>dlaňoch</i>
D.	<i>ženom</i>	<i>paľicom</i>	<i>dlaňom</i>
I.	<i>zo ženami</i>	<i>s paľicami</i>	<i>z dlaňami</i>

Skloňovanie typu „žena“ majú všeobecné i vlastné feminína zakončené na *-a*, pred ktorým je tvrdá alebo obojaká spoluahláska: *ruka*, *dranga*, *noha*, *muchá*, *voda*, *lata*, *vrana*, *tabula*, *riba*, *kofa*, *slama*, *skvora*, *kopa*, *rosa*, *krava*, *koza*...

K typu „palica“ patria feminína, ktorých kmeň sa končí na mäkkú spoluahlásku (pri vlastných menách a niekoľkých apelatívach aj na *-r*). V pl. patria tu aj miestne mená na *-ice*, *-ofce* a niektoré pomnožné apelatíva: *sazá*, *pivňica*, *duša*, *kažica*, *papuča*, *gazdiňa*, *cebula*, *Haža*, *Maria*, *Haňa*, *porcija*, *prosocija*, *gimnazija*; *Merecice*, *Miklušofce*, *pomije*, *gače*, *klešče*, *nohavice* ap.

Prípony podľa vzorov „dlaň“ a „kosc“, ktoré sa od seba odlišujú iba v N. A. (V.) pl., majú feminína zakončené v nom. sg. na mäkkú alebo pôvodne mäkkú spoluahlásku: *piešeň*, *kupel*, *kuľej*, *reč*, *miš*, *sol*, *kolimaš(ž)*, *mladeš(ž)*, *pesc*, *obec*, *žem*, *kref (i krev) hac*, *pamec*, *tvar*, *jar*, *šmerc* ap. Prípony podľa vzoru „kosc“ v N. A. (V.) pl. majú iba mená: *reč*, *huš*, *miš*, *vec*, *pers*, *voš* (popri *fša*).

Nom. sg. je ako v spisovnej slovenčine: *bočka*, *draha*, *chustka*, *kačka*, *cehla*, *chmara*, *macocha*, *Mačišačka*, *oľcha*, *Verona*, *Heľena*, *cerlīca*, *cehelňa*, *Tkačaňa*, *Petraňa*, *Pavličkaňa*, *spráfcaňa*, *ňeželňa*, *Haňa*, *Maria*, *kidľa*, *kercica*, *pasija*, *sukňa*, *žeňčica*, *alamuňija* ap. Mennú deklináciu majú aj mená *učina*, *strina*, *švegerina*, *gazdiňa*. Pôvodné ū-kmene so starým nominatívom (vlastne akuz. -nom.), ako aj pôvodné i-kmene sú v nom. sg. bez prípony: *kref (i krev)*, *marchef*, *dratef*, *krokef*, *noc*, *šmerc*, *miš*, *reč* ap. Niektoré zo starých ū-kmeňov majú aj tvary podľa typu „žena“: *britva*, *hužva*, *krokva*, *bukva*, *dratva*, *marchva* ap. Subst. *oberva*, *dedva*, *švekra*, *tika* (tyč v plete), *mutefka* majú iba tvary podľa „žena“.

Gen. s g. má vo všetkých deklinačných typoch dôsledne príponu *-i* (pri a-kmeňoch toto *-i* nemäkčí predchádzajúcu spoluahlásku): *do roboti*, *zo svažbi*, *do ruki*, *do ladi*, *od macocki*, *do sušedi...*, *do ňeželi*, *od gazdiňi*, *z Bajerovskej ulici*, *do kidľi*, *zo pšeňici*,

zo ťuſti...; do kervi, z marchvi, od britvi, s posceľi, zo žemi, ot koſci, radosci, žalosci, noči ap.

Dat., lok. sg. substantív typu „žena“ má spravidla príponu *-e*, ktorá patrične mení kmeňové spoluhlásky *k, g, h, ch, d, t, n, l a s, z*: *ku zahrace, na ruce, na onučce, ku paneſce, ku plachiece, v mlace, v Americe, v muce, pri dranze, ku striže, na štanze, f peľuſe, ku macoſe, f pažuſe, na oľſe, ku nože, na ofšuže, na juſe, f tej molže, na obnože, v brazze, na hreže, f priesaze, ku jahože, pri laze, ku ſajce, na lace, na krasce, na maſiňe, v ozimiňe, ku ſoſne, na trebiňe, ku lajſne, na piſe, ku oſle, ku metle, f ſaſe, v roſe, ku koſe, ku kolbaſe, pri kaſe, na kriſe, ku kože...* Na ostatných spoluhláskach sa palatalizačná schopnosť koncovky *-e* neprejavuje: *ku ribe, na ſvažbe, ku kope, na ſlame, f trave, na fare, v Mlinej hvore, na kiere* ap. Substantíva ostatných deklinačných typov majú príponu *-i*: *ku večeri, na cebuľi, ku žari, pri kazici, na duſi, Pavlikaňi, Maričaňi, ku prosociji, pri gimnaziji, na posceľi, pri kupeli, na kuľeji, o miši, v opci, na haci, na krokvi, ku ſečkarňi, ku jari iže, o fſi, na tvari* ap.

Výnimku tvoria ženské krstné mená a mená zvierat so zakončením kmeňa na veláru (príklady sú iba so zakončením na *-k-, -g-*), na mäkkú spoluhlásku alebo na *-r-* a niektoré príbuzenské mená ženského rodu. Tieto mená majú v dat., lok. sg. maskulinu (u-kmeňovú) príponu *-ovi*, prevzatú prostredníctvom a-kmeňových maskulín typu „ſluha“, s ktorými majú zhodné prípony aj v iných pádoch singuláru: *Katkovi, Mariňkovi, Betkovi, Haškovi, Haňičkovi, Heľenkoví, Veronikovi, Polonikovi*, ap., *Haňovi, Hažovi, Haňčovi, Marčovi, Maričovi* (ale *ku panej Mariji*), *Dorovi, Borovi* ap., *Šargovi, Sarvaškovi* (zriedka aj *Sarvaſce*), *Maľinikovi, Mandulkovi, Kešovi, Risuľovi* (mená kráv) ap., *babovi, cetkovi, kresnovi*.⁹

Ostatné krstné mená a vlastné mená zvierat s kmeňom na inú spoluhlásku ako na mäkkú, velárnu alebo na *-r-*, ako aj niektoré príbuzenské mená majú v dat., lok. sg. príponu *-ovi* iba pri náležitej koncovke *-e*: *Veronovi // Veroňe, Heľenovi // Heľene, Polonovi // Poloňe, Sabinovi // Sabiňe, Matildovi // Matilže, Cecilovi // Cecile, Albinovi // Albiňe, Editovi // Edice, Magdovi // Magže, Johanovi // Johaňe, Justinovi // Justiňe; učinovi // učiňe, strinovi // striňe, ſestrovi // ſestre; Maľinovi // Maľiňe, Mandulovi // Manduľe, Citronovi // Citroňe* ap.

Príbuzenské feminína *svacha, ſvekra, ſvegerina* majú vždy v dat., lok. sg. *-e*. Pri prvých dvoch menách pravdepodobne bránili prevzatiu prípony *-ovi* maskulinne tvary *svachovi, ſvekrovi* (od *svach*, *ſveker*). Aj subst. *baba* má pôvodnú príponu *-e*, ak stojí v inom význame ako pôvodnom (stará mat): (*o*) *valalskej babe* (dedin. pôrod. asist.), *daj to mojej babe* (pejor. žene).

Akuz. sg. je ako v spisovnej slovenčine. Mená typu „žena“ a „paľica“ majú

⁹ Na tvary s príponou *-ovi* pri osobných feminínach upozornila aj Ad. Kellnera informátorka pri výskume v Močidlanoch v severozápadnom Šariši, porov. SMS XVI—XVII (1938—1939), č. 1—2, 47. Porov. aj so zemplínskymi tvarmi *cetkoj, Zuskoj* s vypadnutým intervokalickým *-v-*; bližšie o tom v štúdiu Jána Šárgu, *Dva zjavy v sotáckej morfológii*, Carpatica I, svazek 2. Řada A. V Praze 1939, 215—216 (69—70).

priponu *-u*, pri ostatných dekлинаčných typoch akuzatív sa rovná nominatívu: *názov sušedu, babu, strinu, Haňu, Martonku, Fedoraču, Veronu, gaužiánu; posceľ, kužej, prúľu mu na mišel, mlačkareň, tvar, vod* (i *fšu*) ap.

Vok. sg. zachoval sa iba pri menách zakončených na *-o*, a to pri menách osôb, pri menách zvierat, ako aj pri niektorých všeobecných zvieracích menách použitých v nadávkach: *cetko, šestro, strino, učino, Haňo, Mario, Milko, Heleňko, Mariánko, ti paskudo, obliudo, oštobo; Maťinko, Šargo, Sarmáško, Kešo, ti kozo, ti kravu*, ap. Pri troj- a viacslabičných krstných a zvieracích menách s kmeňom na jednu spoluhlásku (-n-, -l-, -t-) sú popri tvaroch na *-o* aj tvary bez tejto prípony: *Verono // Veron, Cecilo // Cecil, Heleňo // Heleň, Boženo // Božen, Margito // Margit, Edito // Edit, Maťino // Maťin, Citrono // Citron!* ap.

V zdvorilej reči vo funkcií vokatívu stojí nominatív: *duša draha, chmotra, ječel, paňa poštarka, paňa učiteľka*; ap.

Instr. sg. všetkých dekлинаčných typov končí sa na *-u*: *zo šestru, s cetku, z ruku, zo sušedu, po posceľu, zmiešať zo žemu, z Haňu, z Mariu, z radoscu, s chmotru, s keru zajzete, z britru a p.*

V nom., akuz. a vok. pl. je približne taký stav ako v spisovnej slovenčine. Príponu *-i* majú pôvodné a-kmeňové a nepočetné i-kmeňové feminína: *ribi, cetki, metli, muchi, kolbasi, osi (hmyz), onučki, pletki, peluchi, dva pari (štrimploch), plachietki, skali, snytki...*; *kosci, reči, miši, huši, starosci, bolesci, veci, persi*. Mená typu „paľica“ a „dlaň“ majú v uvedených pádoch príponu *-e*: *košule, chiže, huščice, knedle, papuče, racice, švile, konope, večere, noce, harsce, tvarce, jabloňe, kužeľe, ofce, obruče, pesce, piesňe, kešeňe, scierke, šmikľe* (od *šmikeň* i *šmikňa*), *zeme, oše, sukňe, krokve, labuďe, marchve, dratve* ap. Tu patria aj miestne mená na *-ice* a *-ofce*: *Kenžice, Kojevice, Ličartofoce, Miklušofce...*

Gen. pl. má pravidelné vo všetkých typoch jednotnú príponu *-och*, ktorá tu prenikla ako prejav tendencie po rovnakých tvaroch v pluráli pre všetky rody a deklináčné typy: *riboch, motikoch, maťinoch, čarčicoch, patikoch, chňiškoch, zorkoch, fľaškoch, kostkoch, ružoch, gačoch, mežoch, ofcoch, riečicoch, dušoch, košuľoch, chižoch, kešeňoch, obručoch, kužeľoch, mišoch, hušoch* atď.

Pôvodný bezpríponový tvar si zachovali miestne mená na *-ice*, *-ofce* a niektoré apelatíva v určitých spojeniach: *s Kenžic, z Merecic, z Buňecic, s Košic, z Michalovec, z Hanušovec, z Obišovec..., pejc, šez, hožin*,¹⁰ pejc korun (častejšie pejc koruni), šieko mu leci z ruk, prišol prez nohavic, prez rukavic (nemá ich).

V ostatných prípadoch sú bezpríponové tvary veľmi zriedkavé a vyskytujú sa iba popri analogických tvaroch na *-och*: *žievok // žieškoch, navarce halušek // haluškoch, telo jesťich šlievok, hrušek // šľieškoch, hruškoch, ma veľo ovec // ofcoch, do Rusadľoch // do Rusadľoch*. Tvary na *-och* sú však častejšie.

Pri bezpríponových tvaroch sa do skupiny spoluhlások, na ktorú sa končí kmeň,

¹⁰ Iba pri tomto subst. stojí počítaný predmet v gen. pl., v ostatných prípadoch je v nom. pl.: *pejc, sježem hruški ako dva hruški*.

vsúva vkladné -e-: z *Miklušovec* (*Miklušofce*), *žievezek* (*žiefska*), do *Rusadeľ* (*Rusadl*) ap.

Prípona -i vyskytuje sa popri tvaroch na -och v týchto prípadoch: *buchnol* do *zveri* // do *zveroch*.

Dat. pl. má príponu -om (od o-kmeňových mask.): *dušom*, *ribom*, *žiefskom*, *gazdiňom*, *žemom*, *jabloňom*, *kužeľom*, *hušom*, *dratvom*, *piešňom*, *labuďom* ap.

Lok. pl. má analogickú príponu -och (od maskulín): *na roľoch*, *pri kravoch*, *pri ojcoch*, *lame ho v nohoch*, *choži po nococh*, *vo dvoch ľameliach* ap.

Miestne mená na -ice, -ofce majú v spojení s neslabičnou predložkou *v* (f), ktorá sa spravidla nevyslovuje, príponu -i zo staršieho -ich zánikom maximálne oslabeného -ch:¹¹ (v) *Miklušofci*, (v) *Obišoťci*, (v) *Merecici*, (f) *Košici*. ap.

Popri tvaroch na -i vyskytujú sa pri miestnych menách aj novotvary na -och, a to najmä po slabičných predložkách: *pri Košicoch*, *pri Kenžicoch*, *dohvariaju še o Šedli-coch*, *biva pri Michalofcoch* ap. Odtiaľ prenikajú tvary na -och aj do postavenia po neslabičných predložkách: *bula som* (f) *Košicoch*, (v) *Michalofcoch* ap.

Inštr. pl. má príponu -ami, ktorá prenikla k všetkým deklinačným typom: *do frasa i z muchami!*, *s košuľami*, *meži jabloňami*, *hruškami*, *z hušami* ap.

Prípona -mi (i-kmeňová) vyskytuje sa veľmi vzácne a len popri prípone -ami: *za žvermi*, // *za žverami*.

Zvláštne tvary si zachovalo pôvodné r-kmeňové feminínum *mac* so zmenou kmeňa ako v spisovnom jazyku: sg. N. *mac*, G. D. L. (o) *maceri*, A. *macer* // *mac*, V. *mamo!*, I. z *maceru*; pl. N. A. V. *macere*, G. L. (o) *maceroch*, D. *macerom* I. z *macerami*. Slovo *matka* vyskytuje sa iba v spojení *žitna matka* a vo význame „včelia kráľovná“: *matka im zahinula*.

Substantívum *paňi* (nom.) má v ostatných pádoch tvary podľa typu „paľica“: *ot paňi* — *ku paňi* — *vžal sebe šumnu paňu* — *o hentej paňi še dohvariame* — *iže s paňu*; *paňe* ap. Podstatné meno *kresna* (spravidla podľa „žena“) a *paňi* majú v G. D. L. aj tvary podľa deklinácie zloženej: (o) *kresnej*, (o) *paňej*.

V postavení atributívnom je substantívum *paňi* nesklonné: *ot paňi učiteľki*, *paňi učiteľce*, *stretla som paňi riaditeľku*, *bula som s paňi Vargoškovu* ap.

Podstatné mená rodu stredného

Vzory

Sg. N. A. <i>kopito</i>	<i>vajco</i>	<i>vešel'e</i>
G. s <i>kopita</i>	<i>z vajca</i>	<i>z vešela</i>
D. <i>ku kopitu</i>	<i>ku vajcu</i>	<i>ku vešelu</i>
L. <i>na kopice</i>	<i>vo vajcu</i>	<i>na vešelu</i>
I. s <i>kopitom</i>	<i>z vajcom</i>	<i>z vešelom</i>

¹¹ Porov. Jazykovedný časopis VII (1953), 103.

Pl. N. A.	<i>kopita</i>	<i>vajca</i>	<i>vešľa</i>
G. L.	<i>na kopítach</i>	<i>vo vajcoch</i>	<i>na vešľoch</i>
D.	<i>kopitom</i>	<i>vajcom</i>	<i>vešľom</i>
I.	<i>s kopítami</i>	<i>z vajcami</i>	<i>z vešľami</i>

K typu „kopito“ patria neutrá, ktoré majú v nom. sg. pred príponou -o tvrdú alebo obojakú spoluhlásku (okrem -r-): *mľeko, ucho, mesto, šeno, harlo, olovo, ťeleso, meso, ňebo* ap. K tomuto typu prešli aj staré n-kmeňové neutrá, a to v týchto tvaroch: *meno, šemjačko, vsemjačko* ap. Starý n-kmeňový nom.-akuz. zachoval sa iba v tvaroch *na šeme, na pľeme*. Tu prešli (k o-kmeňovým neutrám) aj pôvodné s-kmeňové neutrá: *koľeso, celo, slovo, čudo, oko, čolo, ňebo, ucho* ap.

Skloňovanie podľa typu „vajco“ majú tie neutrá, ktoré pred singulárovou neminatívnu príponou -o (-jo) majú mäkkú alebo pôvodne mäkkú spoluhlásku alebo -r-: *mesco, morio, poľo, pľeco, Šerco, radijo* ap. Po zrušení starej psl. prehlásky 'o > e pri tomto type, vyrovnaním k typu „kopito“, substantíva oboch vzorov („kopito“ a „vajco“) deklinačne splynuli, okrem lok. sg. (*na kopice — vo vajcu*), kde pôvodnú príponu -e zachoval si tvrdý typ, ale iba v postavení po inej spoluhláske ako veláre.

K typu „vešľe“ patria neutrá majúce v nom. sg. pred príponou -e (-je) mäkkú alebo pôvodne mäkkú spoluhlásku: *sumeňe, počešenie, šemeňe* (popri *šeme*), *Liesče, kreščenje, boleňe, ťele, Višelče, jezeňe, žraňe po bruchu* (krđe), *žarce* (pejor. pokrm), *skriešenie, pazzere, srebje, hlubje, piere, zdravie* ap.

Nom., akuz. sg. má prípony -o (staré o- a io-kmene) a -e (staré iyo- kmene). Po pôv. mäkkých perniciach, zriedka aj po -r-, vyskytujú sa tieto prípony v prejotanej podobe -io, -je: *humno, blato, leto, Živo, šeno, ňebo, jasno* (dasno), *žecko, midlo, krešňatko, porisko, huncustvo, gazdoſtvo, nabožeňstvo*; *oľco* (ojec), *radijo, lico, pľeco, vajco, poľo, morio, voľo, Šerco; drožje, Šmece, haluže, Jedle, zdravie, ohnišče* (rastl.), *srebje, uhľe, hlubje, sužeňe, Somarie, trapeňe, pisaňe, itrie* (zajtrajšok) ap.

Gen. sg. končí sa na -a (po perniciach a zriedka aj po -r- na -ia): *z mesta, z oka, do žita, z mesca, s poľa, z moria, do slunka, pre zdravia je, zo srebja, z Jeļenča, do Šmece, z l'isca, od itria...*

V dat. sg. je prípona -u (-ju): *ižeme ku šenu, ku Žitu, ku moriu, oku, vedru, žvoltku* (neutr. i mask.), *uš ku ranu bulo, ku pazzeru, jezeňu, hlubiu, Ščescu* ap.

Lok. sg. má prípony ako v spisovnej slovenčine:

Prevažná väčšina o-kmeňových neutier má -e, ktoré palatalizuje a patrične mení kmeňové spoluhlásky *d, t, n, l, a s, z*: *pri hňezze, čul si o tím čuže?*, *v žice, ľ puce, v blace, na koľeňe, pri humňe, na hrožňe, v močidle, na čole, po ťeleze, na meše, na olove, na nabožeňstve* ap.

Príponu -u majú substantíva typu „vajco“ a „vešľe“, ako aj tie mená typu „kopito“, ktorých kmeň sa končí na veláru: *na pľecu, na poľu, pri moriu, ľ Šercu, v radiju..., ľ pazzeru, na Liesču, v l'isca, pri hlubiu, srebju, na vešľu..., na oku, v uchu, vo žvoltku, na slunku, v mľeku, na jabluku* ap.

V inštr. sg. býva *-om* (*-iom*): *gruľe z mľekom*, *z vrecenom*, *z maslom*, *za morjom*, *s pľecom*, *zo šacom*, *zo zdravjom*, *zo srebrom*, *z hlubjom*, *za Višeľcom*, *pod l'iscom* ap.

Nom., a kuz. pl. má príponu *-a*: *koľena*, *jadra*, *mesta*, *ucha* (na hrnci, ľudské i zvieracie), *pľuca*, *koľca*, *slova*, *harla*, *kridla*, *kila*, *moria*, *pľeca*, *polá*, *l'ica*, *voľa* (od voľo), *trapeňa*, *sužeňa*, *vešel'a*, *oka* (na polievke, želez. súčiastky na voze) ap.

Zvláštne tvary majú substantíva *žeci* (od žecko), *oči* (ľudské i zvieracie) a *vajci* (varlatá). Posledné dve mená sú zvyškami starého duálu.

Gen., lok. p.l. má pravidelné príponu *-och* (podľa maskulín): *mame veľo porviesloch*, *vajcoch*, *jablukoch*, *s čerevoch*, *z uchoch*, *rospravia mi o morjoch*, *na pľecoch*, *choži po vešeloch*, *z vedroch* ap.

Pôvodný bezpríponový gen. pl. drží sa iba pri niekoľkých substantívach: *popater mi do oč!*, *kopňi ho do vajec* (do varlát), *dostal zapáleňe do pľuc*, *spadnol do hoven*, *voda poňižej koľen*.

Prípona *-i* v gen. pl. vyskytuje sa iba pri subst. *žeci*: *ma veľo žeci* // *žecoch* a v spojení *žešez boskich prikazaňi* (biblizmus).

Dat. pl. má príponu *-om*: *jablukom*, *koľesom*, *ku porvieslom*, *ku žecom*, *pľecom*, *moriom*, *ku l'icom*, *šercom*, *radijom* ap.

Inštr. pl. má vždy analogickú príponu *-ami*: *za humnami*, *s porvieslami*, *s koľenami*, *meži očami*, *dolu l'icami*, *za uchami*, *pred žnívami* (pred žatvou), *s koľcami* ap.

Iba subst. *žeci* má v inštr. pl. popri tvari na *-ami* aj tvar s príponou *-mi* (od i-kmeňov): *bavim še z žecmi* // *z žecami*.

Zvláštny deklinačný typ s heteroklitickými tvarmi tvoria pôvodné t-kmeňové neutrá.

Vzor

Sg.	N. A. V.	jahňe	Pl.	jahňata
G.		jahňeca		jahňatoch
D.		jahňecu		jahňatom
L.		pri jahňecu		pri jahňatoch
I.		z jahňecom		z jahňatami

Skloňovanie tohto typu majú pôvodné t-kmeňové neutrá, označujúce mená mláďat: *hače* (žriebä), *kurče*, *huše*, *kače*, *mače*, *pulče*, *zieťče*, *kožle*, *praše*, *cele*, *šeňe*, *paňče* (pánske dieťa), *cigaňče* a plurálové *dvojčata*. Iné tvary ako uvedené v paradigmе sa pri týchto menách nevyskytujú.

Kým v sg. je striednicou za pôvodnú nosovku *-e* vokál *-e*, v pluráli je dôsledne v tomto postavení *-a*: *praše*, *prašeca* — *prašata* ap. Prípony rozšíreného kmeňa sa zhodujú s príponami neutier typu „vajco“.

Odlišné tvary od ostatných mien rodu stredného má neutrum cudzieho pôvodu *kave*, pri ktorom v nepriamych pádoch medzi kmeňový vokál (-e) a pádovú príponu vsúva sa intervokalické *-j-*. Vyskytuje sa iba v sg.: N. A. (*biele*, *čarne*) *kave*, G. D. L. *navarce kaveju*, *dajce daco ku kaveju*, *l'em na kaveju žijem*, I. *žiec chľeba s kavejom!*

Menná deklinácia adjektív

Menné tvary adjektív zachovali sa iba v niekoľkých zvyškoch pri posesívnych adjektívach, v adverbiálnych konštrukciách, pri radových číslovkách v spojení s „pol“ a pri zmeravených tvaroch v mennom prísudku a doplnku.

1. Z posesívnych adjektív za menné tvary pokladáme nominatívny tvar singuláru na *-of*, *-ova*, *-ovo*; *-in*, *-ina*, *-ino* a zmeravený tvar v nom. pl. pre všetky rody na *-ovo* a *-ino* (porov. s pl. *mojo*, *tvojo*, *našo*): *ocoф kalap*, *ocova košuľa*, *žedovo žito*, *ocovo okuľare*, *macerin funduš* (stavebný pozemok), *žeňina roľa*, *Filipaňino Žieľče*, *macerino skorňe*. Tie feminína, ktoré majú v dat., lok. sg. pádovú príponu *-ovi* (pozri pri fem.), a to dôsledne alebo popri náležitej prípone *-e*, spravidla majú maskulínny posesívny sufix *-of*, *-ova*, *-ovo* pre nom. sg. a *-ovo* pre nom. pl.: *Haňova jopka*, *Mariov muš*, *Heľenovo žecko*, *Marčof chlapec*, *Veronova chiža*, *Dorkovo šmati*, *Sabinova taška*, *Haňčova plachietka*, *Matildovo peňeži*, *Magdov ocec*, *Katkova roľa*, *Margitoф sin...* *Kešov roch som našol*, *Maľinovo ceľe*, *Risuľovo žarce...* *babov Janko*, *cetkov muš*, *strinova Haňa*, *učinovo pčoli*, *šestroф chlapec* (popri sestrin), ale *švekrin*, *-a*, *-o* (švekrino šmati), *švegeriňina Žieľka* ap.

2. V adverbiálnych konštrukciách zachovali sa menné tvary najmä v predložkovom genitíve: *ostrihal ho do hola*, *utri ho do sucha*, *z ďaleka sce?*, *do čista me vikradlī* (úplne), *za vidna pric!*, *najec še do sita*, *pozbieraj co zvekša*, *za mlada*, *od maľučka*, *z visoka skočiel*, *ľem tag z ľeka uder!*, *do kriva*, *s perša me volal*, *ja tu ot perša...* ap. a v nom., akuz. mask. a neutra: *na žaden sposob ňeprižem*, *jag živ som ho ňevižiel*, *nakladlī polen vos*; *ľeko*, *cesno*, *voľno*, *horuco*, *visoko*, *daľko*, *ňisko*, *chitro*, *hrubo*, *čisto*, *na žvolto*, *piše ci na hrubo*, *na ceňko*, *skočiel trebinu na želeno*, *obešol na sucho* (nedostal nič), *na čisto ho zabil*, *vajco uvar na meko*, *na tvaro...* ap.

3. Pri radových číslovkách sa menný tvar vždy viaže na pôvodné u-kmeňové maskulínium *pol*: *pol druha*, *pol treca*, *pol štvarta metra*, *pol piata Ľitra*, *pol druhá mecha*, *pol treca korca* ap.

4. Menné tvary v mennom prísudku a doplnku stratili svoj adjektívny charakter a dnes sa už neskloňujú: *dlužen som ci peňeži*, *rat som*, *že uš to mam s karku*, *ja za to ňehožen*, *ňehodňi sme pris tak skoro* (nemôžme), *barz raži me viža*, *buce zdravi!* (pozdrav pri odchode z miestnosti ap.), *choce (ice) zdravi!* (Odpoveď na tento pozdrav) ap.